

Berekraft i litteraturundervisninga

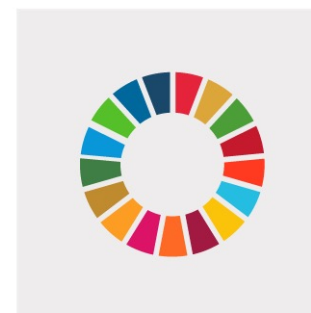
Ingrid Hilmer,

doktorgradsstipendiat ved institutt for
grunnskulelærerutdanning, idrett og spesialpedagogikk

FNs BEREKRAFTSMÅL

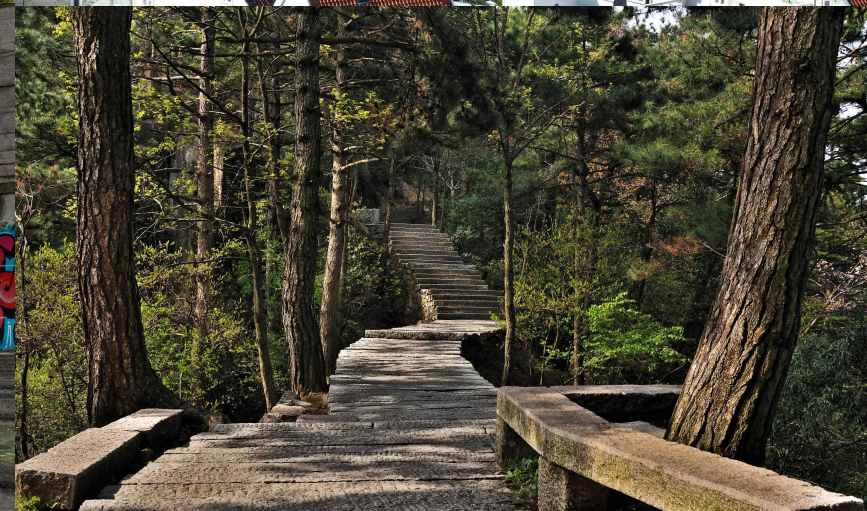
(Læreplanen i norsk – tverrfaglege tema)

«elevane skal utvikle kunnskap
om korleis tekstar framstiller
natur, miljø og livsvilkår»

Kva er «natur, miljø og livsvilkår»?

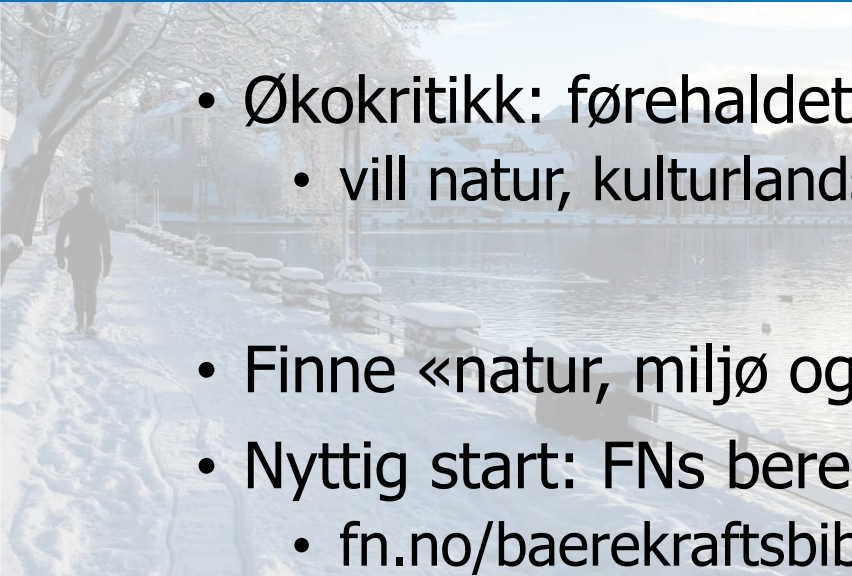
- Økokritikk: førehaldet mellom tekst og fysiske omgjevningar

Kva er «natur, miljø og livsvilkår»?

Kva er «natur, miljø og livsvilkår»?

- Økokritikk: førehaldet mellom tekst og fysiske omgjevningar
 - vill natur, kulturlandskap, urbant landskap
- Finne «natur, miljø og livsvilkår» i alle tekstar med økokritisk lesing
- Nyttig start: FNs bærekraftsbibliotek
 - fn.no/baerekraftsbiblioteket

Kva er FNs berekraftsbibliotek?

- Boklister organisert etter FNs berekraftsmål

Korleis halde ein lesesirkel?

- Signaliserer kva bøker som passar for aldersgruppene
6-8 år, 8-10 år, 10-12 år

Boklister og aktivitetar

Påmelding

Plakat og bokmerke

- Boklister for 12-15 år er under utvikling

Læreplanar

enkel lesegrad

litt vanskelegare lesegrad

Kven står bak berekraftsbiblioteket?

PDF med boklister, bokmerke og plakat

Kva er FNs
berekraftsbibliotek?

Korleis halde ein
lesesirkel?

Boklister og aktivitetar →

Påmelding

Plakat og bokmerke

Læreplanar

Kven står bak
berekraftsbiblioteket?

PDF med boklister,
bokmerke og plakat

- Boklister med kort presentasjon av kvar bok
 - Barna kan bruke boklistene sjølv for å velje bøker
- Filmklipp med forfattarar frå berekraftsbiblioteket
- Utforskande spørsmål til bøkene
- Utforskande spørsmål til berekraftsmåla
- Aktivitetar
 - skrive, teikne, rekne, ordbingo, vidare utforsking, m.m.
- Relevans i læreplanane
 - overordna, kjerneområde i ulike fag
- Nettressursar
 - frå litterære aktørar som står bak berekraftsbiblioteket

Korleis kan me lese?

utforskande læring

økokritiske litteratursamtalar

Få fleire gode idéar:

- Fosse, T. I. (2013). *Skrivelysten? Råd og hjelp og rare ting å prøve*. Cappelen Damm.
- Kverndokken, K. (2012). *101 måter å lese leseleksa på: Om lesing, lesebestillinger og tekstvalg*. Fagbokforlaget.

... og anna kreative norsklærarar alt gjer:

- læraren i rolle som Lille Persille
- illustrere
- lage haldningskampanje (redd utryddingstrua dyr, spar straum, hjelp flyktningar)
- dramatisere kva som skjer vidare i forteljinga
- lage spel
- skrive
 - teksten om til ein annan sjanger
 - forteljinga frå ein annan sitt perspektiv (menneske, dyr, plante, naturfenomen)
 - brev til ein karakter

Utforskande læring

Offer for hattemoten

KAROLINAPARAKITT

Sent på 1800-tallet begynte motebeviiste kvinner å bruke hatter med fjær, vinger eller til og med hele utstoppede fugler. Fjærboaer og fjærpynt i hatter ble så populært at hatterindustrien tok livet av fem millioner fugler bare i 1886!

Til slutt måtte myndighetene i USA vedta en lov som forbyd jakt på fugler til hatterbruk, rett og slett for å hindre hele bestander av flotte fugler å bli utryddet. En av artene som ble jaktet for sine fargerike fjær, og som senere ble utryddet, var Nord-Amerikas eneste ville papageaye: karolinaparakitten.

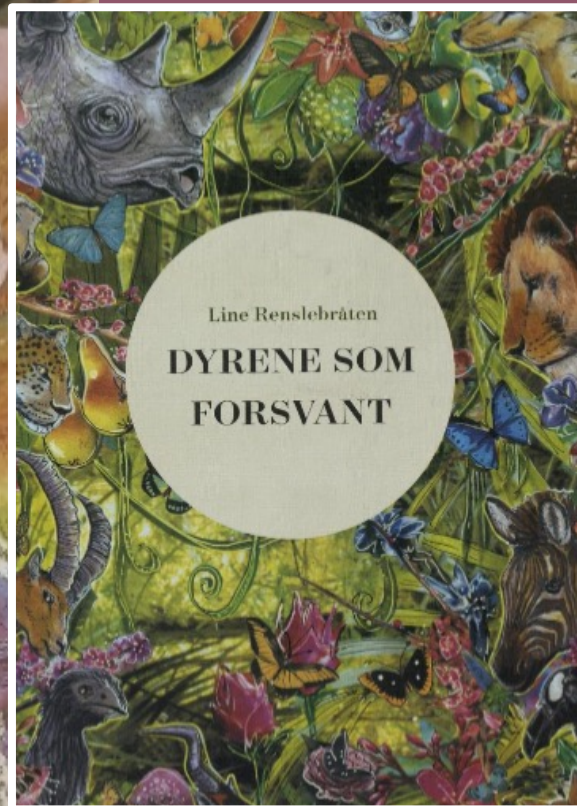
Karolinaparakitten levde i store flokker og var svært lojale mot hverandre. Det gjorde det også sørgelig lett å fange dem. Hvis én ble skutt, flokket nemlig de andre seg rundt den skadde eller døde vennen.

Bitter hvert ble også skogene hvor disse faglene levde, hogget ned for å gjøre plass til gårder og til landbrak. De få karolinaparakittene som var igjen, ble skutt av bønder fordi de spiste av avlingene.

Cincinnati Zoo var den siste dyrehagen som hadde en karolinaparakitt. Den het Inca og døde i 1913.

VISSTE DU AT:

- Seminole indianerne kalte karolinaparakitten for *puzee* (i nå (gulhode) eller *pot pot elee*
- De franske rapporter om katter som har dodd etter å ha spist karolinaparakitt. For akere tror det er skyldes at parakitten selv livnerte seg blant annet av giftige ber.
- Det latinske navnet er *Cyanocitta carolinensis*

Line Renslebråten
**DYRENE SOM
FORSVANT**

Teksten som utgangspunkt for videre tverrfagleg arbeid

Utforskande arbeid med teksten

Økokritikk

studerer førehaldet mellom tekst og fysiske omgjevnadar

Til dømes:

- Kva skjer viss Lille Persille er sint?
- Kvifor er alle entane (dei snakkande trea) i *Ringenes herre* gamle?

- Blir dyra forsøkt framstilt på egne premiss?
- Blir dyra framstilt som undertrykte?
- Får dyra menneskelege tankar og kjensler?

- Kva rolle har dei fysiske omgjevnadane for plottet?
- Framstiller teksten natur som noko idyllisk eller potensielt farleg?
- Har teksten eit antroposentrisk (menneskesentrert) eller økosentrisk verdssyn?

(økokritiske)
litteratursamtalar

- Koplar: finne koplingar mellom teksten og røynda
- Spørsmålsstiller: notere spørsmål til teksten
- Sitatfinnar: notere sitat/passasjar til samtalen
- Illustratør: illustrere teksten eller ein assosiasjon/reaksjon
- Samanfattar: oppsummere teksten
- Utforskar: finne relevant bakgrunnsinformasjon
- Ordmeister: notere spesielt viktige ord
- Reiseleiar: skildre staden handlinga føregår

økokritiske litteratursamtalar

- Natur-speidar: finne passasjar som skildrar natur og miljø
- Plante- og dyrevoktar: legge merke til korleis plantar og dyr blir skildra
- Dystopi-detektiv: finne "dystopiske" kjenneteikn
- Bioteknologisk etterforskar: finne passasjar som skildrar bruk av bioteknologi

- Daniels, H. (2002). *Literature circles: Voice and choice in book clubs and reading groups*. Stenhouse Publishers.
- FN-sambandet. (2021, 28. oktober). *FNs bærekraftsmål*. FN. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal?lang=nno-NO>
- FN-sambandet. (2021, juni 2). *Bærekraftsbiblioteket*. FN. <https://www.fn.no/undervisning/undervisningsopplegg/5-7-trinn/baerekraftsbiblioteket>
- Glotfelty, C. (1996). Introduction. I Glotfelty, C. & Fromm, H. (Red.), *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (s. xv-xxxvii). The University of Georgia Press.
- Goga, Nina. (2018). Bærekraftig litteraturundervisning. I Stokke & Tønnessen (Red.), *Møter med barnelitteratur: Introduksjon for lærere* (s. 351-369). Oslo: Universitetsforlaget.
- Guanio-Uluru, L. (2019). Education for Sustainability: Developing Ecocritical Literature Circles in the Student Teacher Classroom. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 10(1), 5-19.
- Sinnes, A. T. (2021). *Utdanning for bærekraftig utvikling: Hva, hvorfor og hvordan?* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplanen i norsk (NOR01-06)—Tverrfaglege tema*. Fastsett ved forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06/om-faget/tverrfaglige-temaer?lang=nno>
- Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. (1987). *Vår felles framtid*.